

مسئولیت فرزندان در مقابل والدین

عبدالکریم پاک نیا تبریزی

می‌فرمایید: بر تو باد
که از پدرت اطاعت کنی
و به وی نیکی نمایی.
در مقابل او خضوع و
تواضع کن و تکریم و
تعظیمش نما! سعی کن
همیشه صدای خود را از
صدای او پایین تر
بیاوری؛ زیرا پدر، اصل
و ریشه تو است و تو
شاخه ای از او هستی.
اگر پدر نبود، تو
به وجود نمی‌آمدی، پس
برای والدین خود جان و
مال و مقام خود را بذل
کنید!

در روایتی آمده
است: «أَنْتَ وَ مَالُكَ
لِأَبِيكَ»^۲ تو و اموال

در شماره گذشته
قسمتی از موضوع
«مسئولیت فرزند دان در
قبال پدر و مادر» مورد
بحث و بررسی قرار گرفت
و در آن به برخی از
مسئولیت‌های فرزندان در
قبال پدر و مادر از
جمله: «توجه به جایگاه
مادر»، «توجه به منزلت
پدر»، «تکریم والدین»،
«حفظ آبروی پدر و
مادر» ... اشاره شد؛
اکنون ادامه این مبحث
ارائه می‌گردد:

۵. بذل دارایی

چون فرزندان صالح و
با ایمان می‌دانند که
هستی آنان از پدر و
مادر است، لذا علاوه بر
اینکه وجودشان را در
خدمت پدر و مادر قرار
می‌دهند، در بذل اموال
خود به والدین نیز
هیچ گونه مضایقه ای
ندارند.

۱. سفينة البحار، شیخ عباس
قمی، آسوه، قم، چاپ اول،
۱۴۱۴ ق، ج ۸، ص ۵۸۹.
۲. المبسوط في فقه الإمامية،
شیخ طوسی، ۸ جلدی، المكتبة
المرتضوية لإحياء الآثار
الجعفرية، تهران، سوم، ۱۳۸۷
ق، ج ۶، ص ۳۳.

اسلامی، رفع نیازهای والدین بر فرزندان متمکن واجب است، و اگر پدر و مادر نتوانند خود را اداره کنند، نفقه آنان بر فرزند لازم می‌شود. در صورت فوت فرزندان یا عدم تمکن آنان، این وظیفه به عهده نوه های آنان می‌باشد.

در متون فقهی آمده است: اگر پدر و مادر از کار افتاده شوند و دارایی نداشته باشند، نفقه آنان بر اولادی که تمکن دارند، نوه ها، و به ترتیب طبقات، هر چه پایین تر روند، پسری باشند یا دختری، واجب است.^۳

پسر ثروتمند و پدر فقیر

امیرمؤمنان علی % فرمود: پیرمردی گریه کنان دست پسرش را گرفته، نزد پیامبر اکرم- در مدینه آورد و به ایشان گفت: ای رسول خدا! این پسر من است که در کوچکی او را غذا داده‌ام و با عزت و احترام بزرگ کرده‌ام و تمام خواسته هایش را برآورده‌ام و با مال و ثروتم به او کمک کرده‌ام تا اینکه قوی، ثروتمند و غنی گردیده و من در راه پرورش وی به ضعف و پیری رسیده‌ام

۳. مجمع المسائل، سید محمدرضا موسوی گلپایگانی، دار القرآن الکریم، قم، چاپ دوم، ۱۴۰۹ ق، ج ۲، ص ۱۸۴.

برای پدرت هستی.»
حضرت رسول اکرم - می‌فرماید: فرزندان شما هدیه ای از طرف خدا بر شما هستند. خدای متعال به هر کس که بخواهد، دختر هدیه می‌دهد و به هر کس بخواهد، پسر. هرگاه شما نیاز داشته باشید، فرزندان و اموالشان برای شما است.^۱

از جمع بندی این روایات چنین برمی آید که فرزندان وظیفه دارند در رفع نیازهای اقتصادی پدر و مادر خویش تلاش نمایند و مشکلات آنان را حل کنند و اموالشان را در جهت آسایش و رضایت آنان به کار گیرند.

امام صادق % در تفسیر آیه
بِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا
می‌فرماید: «الْإِحْسَانُ أَنْ تَخْسِنَ صُحْبَتَهُمَا وَأَنْ لَا تُكَلِّفَهُمَا أَنْ يَسْأَلَكَ شَيْئًا مِمَّا يَحْتَاجَانِ إِلَيْهِ»^۲
احسان به والدین این است که با آنها نیکو معاشرت کنی تا مجبور نشوند چیزی را که نیاز دارند، از تو بخواهند.»
از منظر فقهای

۱. کنز العمال، متقی هندی، نشر مؤسسة الرسالة، بیروت، ۱۴۰۱ ق، ج ۱۶، ص ۴۷۳.

۲. الکافی، شیخ کلینی، دار الکتب الاسلامیه، تهران، چاپ چهارم، ۱۴۰۷ ق، ج ۲، ص ۱۵۸، باب البر بالوالدین، ج ۱.

ندارم . رسول خدا -
فرمودند: ما خرج این
ماه پدرت را می دهیم؛
اما از ماه بعد خودت
خرجش را بده . سپس به
اسامه فرمود: به این
پیرمرد صد درهم برای
خرج یک ماه خود و
خانواده اش عطا کن،
اسامه نیز داد. بعد از
یک ماه پیرمرد همراه
پسرش خدمت پیامبر -
آمدند و باز پسر گفت:
چیزی ندارم.

پیامبر خدا - فرمود:
تو ثروت زیادی داری؛
ولی امروز را به شب
می رسانی، در حالی که
فقر و ذلیل شده ای، به
طوری که از پدرت
فقرتر خواهی شد و
چیزی در بساطت نخواهد
ماند.

پسر برگشت و رفت .
پس ناگهان دید
همسایه های انبارهایش
جمع شده اند و می گویند:
انبارهایت را هر چه
زودتر خالی کن که از
بوی گندش بسیار
ناراحتیم . سپس به سراغ
انبارهایش رفت و با
کمال تعجب دید که تمام
گندمها، جوها، خرماها
و کشمشها گندیده اند و
تباه گشته اند .

همسایه ها او را تحت
فشار قرار دادند تا هر
چه زودتر آنها را خالی
کند.

جوان نیز کارگران
بسیاری را با مزد زیاد

که مشاهده می فرمایید!
در مقابل این همه
زحمت، این پسر به من
هیچ گونه کمک مالی
نمی کند!

رسول خدا - رو به
جوان کرد و فرمود: چه
می گویی؟

جوان گفت: من مالی
بیشتر از خرج و مخارج
خود و عیالم ندارم تا
به او کمک کنم. پیامبر
خدا - به پیرمرد فرمود:
چه می گویی؟

گفت: دروغ می گوید .
انبارهایی پر از گندم،
جو، خرما، کشمش و
کیسه های زیادی پر از
طلا و نقره دارد.

پیامبر خدا - به پسر
فرمود: جوابت چیست؟
پسر گفت: ذره ای از
آن چیزهایی را که او
ادعا می کند، ندارم. در

اینجا پیامبر خدا -
فرمود: «اتَّقِ اللَّهَ يَا فَتَى!
وَأَحْسِنْ إِلَى وَالِدِكَ
الْمُحْسِنِ إِلَيْكَ يُحْسِنِ اللَّهُ
إِلَيْكَ» از خدا بترس ای
جوان! و نسبت به پدر
مهربانت که این همه به
تو نیکی و احسان کرده،
نیکی و احسان کن، تا
خدا نیز به تو احسان
کند!»

جوان گفت: من چیزی

۱. بحار الأنوار، مؤسسة
الطبع و النشر، بیروت، چاپ
اول، ۱۴۱۰ ق، ج ۱۷، ص ۲۷۱،
باب ۲. تحریر الوسیلة، سید
روح الله موسوی خمینی، مؤسسه
مطبوعات دار العلم، قم،
اول، ج ۲، ص ۳۲۱.

اجیر کرد و تمام کالاهای فاسد شده را به منطقه ای دور از شهر منتقل کرد. به دنبال آن، جوان سراغ کیسه‌های طلا و نقره رفت تا مزد کارگران را بدهد؛ اما ناگهان دید تمام آنها مسخ شده و به سنگ بی ارزش تبدیل شده اند. وقتی کارگران چنین دیدند، دامنش را رها نکردند، تا اینکه مجبور شد تمام خانه و لوازمش را از قبیل فرش، لباس و... فروخت و مزد کارگران را پرداخت و از آن همه دارایی، چیزی برایش باقی نماند و محتاج و فقیر گشت. پس از اندک زمانی بر اثر ناراحتیهای روحی و فکری لاغر و مریض شد بعد از این حادثه، رسول خدا - فرمود: ای کسانی که عاق پدر و مادرانتان هستید! از این پیشامد عبرت بگیرید و بدانید همان طور که در دنیا اموالش تباه گشت، عوض آنچه از درجات، که در بهشت برایش فراهم بود، درکاتی در دوزخ برای او مقرر گردید.

رعایت خانواده در کنار والدین!
در اینجا لازم است

اشاره شود که اگر در این روایات سخن از بذل مال به والدین است، به این معنا نیست که فردی به ادعای خدمت به پدر و مادر، حقوق سایر افراد یا بیت المال را تضییع کند، بلکه باید تمامی حقوق افراد تحت تکفل خود (اعم از والدین، همسر و فرزندان) را ایفاد کند.

امام صادق% همسر و فرزند را در ردیف پدر و مادر، واجب النفقه شمرده، و آنجا که از ایشان در مورد کسائی که واجب النفقه انسان هستند، سؤال می شود، می فرماید: **«أَلْأُولَ دَانِ وَالْأُولُ دُ وَالزَّوْجَةُ»** پدر و مادر، فرزند و همسر.

۶. حق شناسی و سپاسگزاری

تشکر از ولی نعمت امری فطری است و عقلای عالم نیز روی آن تأکید دارند. اساساً انسان از کسی که قدردان نعمتها نباشد، خوشش نمی آید و او را فردی جاهل، بی ادب، بی فرهنگ و دور از انسانیت قلمداد می کند و در مقابل، شکرگزاری و قدرشناسی امری پسندیده تلقی می شود. به همین جهت، خدای متعال با یادآوری زحمات والدین، فرزندان را به حق شناسی و

۱. تفسیر منسوب به امام حسن عسکری%، نشر مدرسه امام مهدی (عج)، قم، چاپ اول، ۱۴۰۹ ق، ص ۴۲.

۲. همان، ص ۱۳.

بارداری حمل می کند و با ناراحتی بر زمین می گذارد و دوران حمل و از شیر بازگرفتنش سی ماه است. تا زمانی که به کمال قدرت و رشد برسد و به چهل سالگی بالغ گردد، می گوید: پروردگار! مرا توفیق ده تا شکر نعمتی را که به من و پدر و مادرم دادی، به جا آورم و کار شایسته ای انجام دهم که از آن خشنود باشی، و فرزندان مرا صالح گردان. من به سوی تو باز می گردم و توبه می کنم، و من از مسلمانانم!

مادر در این سی و سه ماه (دوران حمل و دوران شیرخوارگی) بزرگت رین فداکاری را هم از نظر روحی و عاطفی، و هم از نظر جسمی، و هم از جهت خدمات در مورد فرزندش انجام می دهد.

جالب اینکه در آغاز، درباره هر دو توصیه می کند؛ ولی به هنگام بیان زحمات و خدمات روی زحمات مادر تکیه می نماید تا انسان را متوجه ایثارگریها و حق عظیم او سازد. سپس می گوید: توصیه کردم که هم شکر مرا به جای آورید و هم شکر پدر و مادر را.

شکر مرا به جا آور که خالق و منعم اصلی تو منم و چنین پدر و

قدردانی از آنان دعوت می کند و می فرماید: [وَصَيَّنَا الْإِنْسَانَ بِوَالِدَيْهِ حَمَلَتْهُ أُمُّهُ وَهْنًا عَلَى وَهْنٍ وَفِصَالُهُ فِي عَامَيْنِ أَنْ اشْكُرْ لِي وَ لِوَالِدَيْكَ إِلَيَّ الْمَصِيرُ]؛ «و ما به انسان درباره پدر و مادرش سفارش کردیم. مادرش او را با ناتوانی روی ناتوانی حمل کرد (به هنگام بارداری هر روز رنج و ناراحتی تازه ای را متحمل می شد)، و دوران شیرخوارگی او در دو سال پایان می یابد؛ (آری، به انسان توصیه کردیم) که برای من و پدر و مادرت شکر به جا آور که بازگشت همه به سوی من است!»

و در سوره احقاف می فرماید: (وَصَيَّنَا الْإِنْسَانَ بِوَالِدَيْهِ إِحْسَانًا حَمَلَتْهُ أُمُّهُ كُرْهًا وَ وَضَعَتْهُ كُرْهًا وَ فِصَالُهُ ثَلَاثُونَ شَهْرًا حَتَّىٰ إِذَا بَلَغَ أَشُدَّهُ وَ بَلَغَ أَرْبَعِينَ سَنَةً قَالَ رَبِّ أَوْزِعْنِي أَنْ أَشْكُرَ نِعْمَتَكَ الَّتِي أَنْعَمْتَ عَلَيَّ وَ عَلَيَّ وَالِدَيَّ وَ أَنْ أَعْمَلَ صَالِحًا تَرْضَاهُ وَ أَصْلِحْ لِي فِي ذُرِّيَّتِي إِنِّي تُبْتُ إِلَيْكَ وَ إِنِّي مِنَ الْمُسْلِمِينَ]؛ «ما به انسان توصیه کردیم که به پدر و مادرش نیکی کند. مادرش او را با ناراحتی

۱. لقمان/۱۴.

۲. احقاف/۱۵.

مادر مهربانی را به تو داده‌ام و نیز شکر پدر و مادرت را که واسطه این فیض و عهده دار انتقال نعمتهای من به تو می‌باشند.

و چقدر پر معنی است که شکر پدر و مادر درست در کنار شکر خدا قرار گرفته. در پایان آیه با لحنی که خالی از تهدید و عتاب نیست، می‌فرماید: بازگشت همه به سوی من است

آری، اگر در اینجا کوتاهی کنید، در آنجا تمام این حقوق، زحمات و خدمات مورد حساب دقیق قرار می‌گیرد و باید از عهده حساب الهی در مورد شکر نعمتهایش، و همچنین در مورد شکر نعمت وجود پدر و مادر و عواطف پاک و بی‌آلایش آنها برآیید.

بعضی از مفسران در اینجا به نکته‌ای توجه کرده‌اند که در قرآن مجید بر رعایت حقوق پدر و مادر کراراً تأکید آمده است؛ اما سفارش نسبت به فرزندان کم‌تر دیده می‌شود (جز در مورد نهی از کشتن فرزندان که یک عادت

شوم و زشت استثنایی در عصر جاهلیت بوده است). این به خاطر آن است که پدر و مادر به حکم عواطف نیرومندان کمتر ممکن است فرزندان را به دست فراموشی

بسیارند. در حالی که زیاد دیده شده که فرزندان، پدر و مادر را، مخصوصاً به هنگام پیری و از کارافتادگی فراموش کنند، و این دردناک‌ترین حالت برای آنها و بدترین ناشکری برای فرزندان محسوب می‌شود.

امام رضا % فرمود: خدای متعالی فرمان داده که بندگان از او و از پدر و مادرشان سپاس‌گذاری و تشکر نمایند، پس هر کس پدر و مادرش را شکرگزار نباشد و به زحمات آنان ارج نگذارد، در واقع از خدای خویش نیز سپاس‌گذاری نکرده است^۱ در حدیث دیگری آمده است: مردی مادر پیر و ناتوان خود را بر دوش گرفته، به طواف مشغول بود. در همین هنگام

خدمت پیامبر - رسید و عرض کرد: «**هَلْ أَدَّىْتُ حَقَّهَا؟** آیا حق مادرم را ادا کرده‌ام؟!» پیامبر- در جواب فرمود: «**لَا وَ لَا بِزَفْرَةٍ وَاحِدَةٍ**؛ نه، حتی یک نفس او را جبران نکرده‌ای!»

۱. عیون اخبار الرضا %، محمد بن علی بن بابویه، نشر جهان، تهران، چاپ اول، ۱۳۷۸ ق، ج ۲، ص ۹۱.

۲. تفسیر نمونه، ناصر کرم شیرازی، دار الکتب الاسلامیه تهران، ۱۳۷۴ ق، ج ۲۱، ص ۳۳۴؛ الفرقان فی تفسیر القرآن بالقرآن، محمد صادقی تهرانی، انتشارات فرهنگ

۲. شاهزاده فراموشکار
فرزند یکی از سران
کشورهای غربی در
خاطرات خود می گوید :
سالها پیش، در ساعات
بعد از نیمه شب مرا از
خواب بیدار کردند و
گفتند: مادرت می خواهد
تلفنی با شما صحبت
کند. خیلی تعجب کردم .
این چه کار مهمی است
که در این موقع مرا از
خواب بیدار کرده اند .
خواب آلود پای تلفن
رفتم . مادرم بدون
مقدمه گفت: سلام پسر !
به تو تبریک می گویم .
امشب، شب تولد توست .
با اوقات تلخی جواب
دادم: همین؟! این موقع
مرا از خواب بیدار
کردی که شب تولد من
است؟ گفت: مگر ناراحت
شدی؟ گفتم: البته که
ناراحت شدم . مادر جان!
این کار را می توانستی
فردا صبح انجام دهی
مادرم با خنده گفت:
ناراحت نشو عزیزم ! ۲۹
سال پیش از این (وقتی
ترا حامله بودم)، درست
در همین ساعت مرا از
خواب خوش بیدار کردی .
درد شدیدی عارضم کردی.
اهل منزل و همسایه را
هم از خواب بیدار
کردی. مرا مجبور کردی
بیمارستان بروم.

دکترها و پرستارها

دورم جمع شدند که چه

شده؟ چه خیر است؟

معلوم شد آقا زاده

می خواهند تشریف

در این روایت به
اهمیت حقوق مادر بیشتر
تأکید شده است و شرح
درد و زنجهای مادر در
راه پرورش فرزند به
خاطر این است که
محسوس تر و ملموس تر
است، و زحمات مادر در
مقایسه با پدر از
اهمیت بیش تر برخوردار
است. به همین دلیل در
روایات اسلامی در مورد
مادر تأکید بیشتری شده
است.

در مورد حق شناسی
از والدین در کتابهای
تاریخی، ادبی و دینی
سخنان فراوانی آمده
است که چند مورد را در
اینجا اشاره میکنیم:
۱. تو آنی که از یک مگس
رنجه ای

سعدی در بوستان، ضرورت
قدرشناسی از مادر را
چنین یادآور میشود:
جوآنی سر از رای مادر
بتافت

دل دردمندش در آذر
بتافت

چو بیچاره شد پیشش آورد
مهد

که ای سست مهر فراموش
عهد

تو آنی که از یک مگس
رنجه ای

که امروز سالار و
سرپنجه ای

اسلامی، قم، ۱۳۶۵ ش، ج ۲۳، ص ۲۲۷.

۱. بوستان، مصلح الدین سعدی
شیرازی، نشر کومه، تهران،
۱۳۸۹ ش، باب هشتم، حکایت
اول، ص ۱۶۲.

بیاورند، در حالی که سرکار صبر نکردید صبح روز بعد تشریف بیاورید و بی جهت عده ای را از خواب خوش محروم نسازید.

۷. اطاعت مشروط

طبق دستور آیات و روایات باید از والدین اطاعت کرد. هم چنانکه امیرمؤمنان علی علیه السلام فرمود: «فَحَقُّ الْوَالِدِ عَلَى الْوَلَدِ أَنْ يُطِيعَهُ فِي كُلِّ شَيْءٍ إِلَّا فِي مَعْصِيَةِ اللَّهِ سُبْحَانَهُ»^۱ حق پدر بر عهده فرزند این است که از او در همه چیز اطاعت کند، جز معصیت خدا.

فقه‌های بزرگ اسلامی در مورد لزوم اطاعت والدین احکامی را مطرح کرده‌اند که برخی از آنان عبارت‌اند از:
۱. در صورتی که پدر و مادر به مسافرت فرزندشان راضی نباشند

۱. مادر، جلال الدین افتخارزاده، نشر بو علی، ۱۳۴۷ ش، ص ۴۰۵.

۲. نهج البلاغه، محمد بن حسین سید رضی، مؤسسه نهج البلاغه، قم، چاپ اول، ۱۴۱۴ ق، ص ۴۸۸.

۳. زیادة البیان فی احکام القرآن، احمد بن محمد اردبیلی، المكتبة الجعفریة لاحیاء الآثار الجعفریة، تهران، چاپ اول، ص ۳۸۱؛ القواعد والفوائد، شهید اول، کتابفروشی مفید، قم، چاپ اول، ج ۲، ص ۴۷؛ نضد الإمامیة، علامه حلی، انتشارات کتابخانه آیات الله مرعشی نجفی، قم، چاپ اول، ۱۴۰۳ ق، ص ۲۸۷.

و اجازه ندهند، سفرهای مباح و مستحبی بر فرزند حرام است. البته این حکم در دو مورد استثنا شده: برای طلب علم و برای تجارت و کسب درآمد. در این دو مورد اگر در شهر خود طلب علم و تأمین معاش مقدور نباشد، می‌تواند بدون اجازه والدین نیز مسافرت کند.

۲. اطاعت آنان در هر حال بر فرزندان لازم است و آنان اگر بر هر کار مباح و حتی شبهه‌ناکی دستور دهند، فرزند باید اطاعت کند؛ زیرا اطاعت آنان واجب و ترک شبهه مستحب است.
۳. والدین می‌توانند فرزندشان را از جهاد منع کنند، مگر اینکه جهاد عیناً بر فرزند واجب باشد. در روایت آمده است: مردی می‌خواست به جهاد برود.

وقتی پیامبر - متوجه شدند او پدر و مادر سالمندی دارد که با اعزام فرزندشان به جهاد راضی نیستند فرمود: اگر دنبال اجر و پاداش معنوی می‌گردی، به سوی والدینت برگرد و با آنان رفتار نیکو داشته باش. سپس حضرت سوگند یاد کرد که: «فَوَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَأَنْسَهُمَا بِكَيِّ يَوْمًا وَلَيْلَةٍ خَيْرٌ مِنْ جِهَادٍ سَنَةٍ»^۲.

۴. الکافی، شیخ کلینی، ج ۲،

«إِنَّ الرَّجُلَ إِذَا كَانَ فِي
الصَّلَاةِ فَدَعَاهُ الْوَالِدُ
فَلْيَسْبَحْ وَ إِذَا دَعَتْهُ
الْوَالِدَةُ فَلْيَقُلْ لَبَّيْكَ^۲؛
اگر پدر در حال نماز
فرزندش را صدا کند،
فرزند با تسبیح او را
پاسخ بگوید و اگر
مادرش صدا زند، لبیک
گفته و به او توجه
نماید.»

۵. باید تا حد
امکان از آزار و اذیت
مادر جلوگیری نماید،
چه رسد به اینکه خود
آنها را آزار و اذیت
کند.

۶. عهد و قسم را با
اجازة پدر و مادر
انجام دهد.

مرحوم ملا احمد
نراقی (می‌نویسد: «اما
غیر واجبات، از افعال
مباحه و مستحبه، پس
اگر در ترک آنها ضرری
معتدبه به او نباشد،
ظاهر آن است که خلافتی
در میان علما در وجوب
اطاعت والدین نباشد و
هرگاه والدین یا یکی
از آنها امر به ترک آن
کنند مخالفت در آن
حرام است. و اگر در آن
ضرری باشد که معتدبه
است، بعضی از علما
اطاعت در آن را واجب
نمی‌دانند و اطلاق کلام
بعضی دیگر دلالت می‌کند
بر وجوب فرمانبرداری و

از منظر فقهای
بزرگوار امامیه، پدر و
مادر می‌توانند فرزندان
خود را از انجام
واجبات کفایی و عبادات
مستحبی، منع کنند .

امام خمینی! در پاسخ
جوانی که پرسیده است
اینجانب جوانی ۲۷
ساله دارای زن و دو
فرزند می‌باشم و به
تدریس دینی و قرآن در
دوره راهنمایی مشغولم.
از آنجا که اشتیاق
فراوانی به جبهه دارم
و مادرم به جز من
سرپرستی ندارد و با
رفتن من به جبهه موافق
نیست، آیا تکلیف شرعی
من چیست؟ باعث تشویق و
نگرانی من شده و بر
دین خود ترسانم؟!

امام ! در پاسخ
فرمودند: اگر مادر از
رفتن شما اذیت می‌شود و
رفتن به جبهه بر شما
لازم و متعین نشده،
مراعات حال او را
بنمایید و بستگی به
نیاز جبهه دارد.
۴. اگر والدین

فرزند را که در حال
انجام نماز مستحبی است
صدا کنند لازم است
نمازش را قطع کرده،
متوجه پدر و مادر شود.
امام کاظم % فرمود :

ص ۱۶۰.

۱. استفتاءات، امام خمینی،
دفتر انتشارات اسلامی، قم،
چاپ پنجم، ۱۴۲۲ ق، ج ۱،
ص ۴۹۵.

۲. تهذیب الأحکام، شیخ طوسی،
دار الکتب الاسلامیة، تهران،
چاپ چهارم، ۱۴۰۷ ق، ج ۲،
ص ۳۵.

انسان و پدر و مادرش،
مقدم بر رابطه او با
خدا باشد، و هرگز
نباید عواطف خویشاوندی
او بر اعتقاد مکتبی اش
حاکم گردد.

گاهی پدر و مادر به
گمان اینکه سعادت
فرزند را می خواهند،
تلاش می کنند که او را
به عقیده انحرافی خود
بکشانند، و این در
مورد پدران و مادران
زیادی دیده می شود.

وظیفه فرزندان در
این گونه موارد این است
که هرگز در برابر این
فشارها تسلیم نشوند، و
استقلال فکری خود را
حفظ کرده، عقیده توحید
را با هیچ چیز معاوضه
نکنند. اگر چه نباید
بی احترامی کنند.

۲. رعایت اعتدال

از آنجا که ممکن
است این فرمان، این
توهم را به وجود آورد
که در برابر پدر و
مادر مشرک، باید شدت
عمل و بی حرمتی به خرج
داد، لذا بلا فاصله

اضافه می کند که عدم
اطاعت آنها در کفر و
شرک، دلیل بر قطع
رابطه مطلق با آنها
نیست؛ بلکه در عین حال
با آنها در دنیا به
طرز شایسته ای رفتار

کن: [وَصَاحِبُهُمَا فِي
الدُّنْيَا مَعْرُوفًا].

از نظر دنیا و
زندگی مادی با آنها
محبت و ملاطفت کن و از

حرمت مخالفت ایشان در
مباحات و مستحبات
مطلقاً. و از کلام پدر
بزرگواری! در «جامع
السعادات» نیز چنین
مستفاد می شود و ترجمه
کلام ایشان این است که:
بالجمله اطاعت والدین
و طلب رضای ایشان واجب
است. پس، از برای
فرزند جایز نیست که
مرتکب هیچ یک از افعال
مباحات و مستحبات شود،
بدون اذن ایشان.
در روایت آمده است:

مردی از یمن به محضر
حضرت رسول خدا - آمده
بود که با آن حضرت به
جهاد برود. پیامبر
اکرم - به آن جوان
فرمود که برگرد و از
پدر و مادر خود کسب
اجازه کن! اگر اذن
دادند، جهاد کن؛ و الا
تا می توانی با آنان
نیک رفتار کن، مطمئناً
این عمل برای تو بهتر
است از اطاعت تمام
دستورات خدا بعد از
توحید.

شرایط اطاعت

در رعایت حقوق
والدین باید به دو
نکته دقیق توجه شود:

۱. استقلال اعتقادی

هرگز نباید رابطه

۱. معراج السعادة، مولی
احمد نراقی، نشر هجرت، قم،
۱۳۷۹ ش، ص ۴۸۵.

۲. محجة البیضاء، محمد محسن
فیض کاشانی، نشر اسلامی، قم،
۱۳۰۴ ق، ج ۳، ص ۴۳۷ (با کمی
ویرایش).

که آشنای ی از در
درآید . انتظاری که
شاید در سال یک یا دو
بار بیش تر به سر
نمی آید! به راستی تصور
چنین حالتی زندگی را
برای انسان از همان
آغازش تلخ می کند و این
است راه و رسم دنیای
مادی و تمدن منهای
ایمان و مذهب^۲
آسایشگاه سالمندان یا آغوش
خانواده؟!

خدای متعال با
اشاره به حساسیتها و
ناملایمات دوران سخت
پیری می فرماید: [وَقَضَىٰ
رَبُّكَ إِلَّا تَعْبُدُوا إِلَّا إِلَٰهًا
وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا
إِمَّا يَبْلُغَنَّ عِنْدَكَ أَحَدُهُمَا
فُلَا تَقُلْ لَهُمَا أُفٍّ وَلَا
تَنْهَرُهُمَا وَقُلْ لَهُمَا قَوْلًا
كَرِيمًا]^۳: «و پروردگارت
فرمان داده: جز او را
نپرستید و به پدر و
مادر نیکی کنید! هرگاه
یکی از آن دو، یا هر
دوی آنها، نزد تو به
سن پیری رسند، کم ترین
اهانتی به آنها روا
مدار و بر آنها فریاد
مزن و گفتار لطیف،
سنجیده و بزرگووارانه
به آنها بگو!»

از جمله [إِمَّا يَبْلُغَنَّ
عِنْدَكَ الْكِبَرَ أَحَدُهُمَا أَوْ
كِلَاهُمَا]: در این آیه
می فهمیم که پدر و مادر
در هنگام پیری باید در

نظر اعتقاد و
برنامه های مذهبی،
تسلیم افکار و
پیشنهادهای آنها نباش
این درست نقطه اصلی
اعتدال می باشد که حقوق
خدا و پدر و مادر در
آن جمع است.

۸. دوران پیری و ناتوانی والدین

یکی از علل
نابسامانیهای اجتماعی
جوامع صنعتی عصر ما،
متلاشی شدن نظم
خانوادگی است که نه
احترامی از سوی
فرزندان وجود دارد، نه
محبتی از سوی پدران و
مادران، و نه پیوند
مهر و عاطفه ای از سوی
همسران.

منظرة دردناک
آسایشگاه های بزرگسالان
در این جوامع نشانگر
پدران و مادران
ناتوانی است که از کار
افتاده و از خانواده
طرد شده اند، و شاهد
بسیار گویایی بر این
حقیقت تلخ است
مردان و زنانی که
بعد از یک عصر خدمت و
تحویل فرزندان متعدد
به جامعه، در ایامی که
نیاز شدیدی به عواطف
فرزندان و کمکهای آنها
دارند، به کلی تنها
می شوند، و در انتظار
مرگ روز شماری میکنند،
و چشم به در دوخته اند

۱. تفسیر نمونه، مکارم
شیرازی، ج ۱۷، ص ۴۲ و ۴۳ (با
کمی ویرایش).

۲. همان، ج ۲۱، ص ۳۳۵ (با کمی
ویرایش).
۳. اعراف / ۲۳.

پاک می شوی، همانند
روزی که از مادر متولد
شدی.

وی گفت: یا رسول الله!
من پدر و مادر پیری
دارم که به من انس
گرفته اند و دوست
ندارند من به میدان

جهاد بروم . پیامبر -
فرمود: در این صورت
نزد پدر و مادرت بمان
و ملازم و مواظب آنان
باش! سوگند به آن
خدایی که جانم در دست
او است! یک شبانه روز
خدمت کردن و انس با
پدر و مادرت، از یک
سال جهاد در راه خدا
با فضیلتتر است.^۲
پاداش مادری ناتوان در
دوران پیری!

پیرزنی که توسط
فرزندانش در یکی از
خیابانهای تهران رها و
سرگردان شده بود،
گریان و نالان چنین
گفت: بچه ها بی وفا و
سنگدل شده اند . این
روزها که آفتاب عمرم
لب بام و پایم کنار
گور است، از خانه
بیرونم کرده اند،
می‌گویند: تو دیگر پیر
و عاطل شده‌ای، ما لایق
تو نیستیم! من حالا چه
کار کنم؟ توی این شهر
بزرگ نه جایی دارم، نه
کسی را می‌شناسم، حتی
سگهای ولگرد کوچه و

کنار فرزندان باشند،
نه در جایی دور از
فرزندان . بنابراین،
شایسته نیست که یک
مسلمان والدین خود را
در خانه سالمندان قرار
دهد، مگر چاره ای به
غیر از این نداشته
باشد.

«ابراهیم بن شعیب»
به امام صادق% فرمود:
پدری بسیار پیر و
ناتوان دارم. او را به
دوش می‌کشم و برای قضای
حاجت بیرون می‌برم .
امام فرمود: هر چه
می‌توانی به پدرت خدمت
کن و حتی خودت با دستت
لقمه در دهان او بگذار
که این کار وسیله نجات
تو از آتش دوزخ خواهد
بود.

مردی به پیامبر -
عرضه داشت: یا رسول الله!
من به جهاد در راه خدا
شوق و علاقه شدیدی
دارم. پیامبر- فرمود:
پس در راه خدا جهاد
کن، که اگر در
میدان جنگ حق علیه
باطل کشته شوی، زندگی
جاوید یافته، نزد خدا
روزی خواهی خورد و اگر
در این راه بمیری،
پاداش تو بر عهده خدای
خواهد بود و اگر از
میدان جنگ سالم
بازگردی، از گناهان

۲. همان، ح ۱۰.
۳. الله، شخصی که پرستار و
مربی کودک است دایه و تایه
نیز می‌گویند.

۱. الکافی، ج ۲، ص ۱۶، ح ۱۳:
«إِنْ اسْتَطَعْتَ أَنْ تَلِيَّ ذَلِكِ مِنْهُ
فَأَفْعَلْ وَلَقَمَةً بِيَدِكَ فَإِنَّهُ جَنَّةٌ
لَكَ غَدًا.»

مهرآمیز به چهره پدر و مادر؛ ۳. نگاه به قرآن؛ ۴. نگاه به کعبه.^۱

امام باقر می فرماید: مردی به

حضرت رسول اکرم - عرض کرد: یا رسول الله! پدر و مادرم به سن پیری و شکستگی رسیده اند تا اینکه پدرم از دنیا رفت و مادرم به حدی پیر و ناتوان شده است که غذا را نرم می‌کنم و در دهانش می‌گذارم و او را همانند طفل شیرخوار قنداق می‌کنم و در میان گهواره می گذارم و می‌جنبانم تا خوابش ببرد. پس از آن کارش به جایی رسید که از من چیزی درخواست می‌کرد، نمی‌دانستم چه می‌گوید و چه می‌خواهد! و خلاصه آنچه از دستم بر

می‌آید، در مورد وی مضایقه نمی‌کنم، یا رسول الله! آیا حق مادرم را ادا کرده‌ام؟! رسول خدا - فرمود: «لَا وَ لَا بِزَفْرَةٍ مِنْ زَفَرَاتِهَا»^۲ نه، هرگز حتی یک ناله از ناله های او را جبران نکرده‌ای.» بلی، هنگام وضع حمل

خیابان نیز یک پیرزن هفتاد ساله را به لانه خود راه نمی‌دهند... در حالی که اشک از چشمان پیر سالخورده سرازیر بود، ماجرایش را برای افسر نگهبان چنین تعریف کرد.

.... یک عمر خون جگر خوردم تا بچه‌هایم را بزرگ کردم. از خون و استخوانم برای آنها مایه گذاشتم. لباس عروسی و دامادی تنشان کردم. گفتم دیگر نفسی راحت می‌کشم و دوران خوشی و نیکبختی‌ام فرا رسیده است؛ ولی افسوس! می‌گویند: پیر شده‌ای و غیر از دردسر برای ما چیزی نداری. ما که سند نداده ایم تا آخر عمر جور تو را بکشیم!! این در حالی است که

پیامبر اکرم- خدمت به پدر و مادر را از جهاد بالاتر و نگاه محبت‌آمیز به صورت آنان را عبادت می‌داند و می‌فرماید: اگر روزی صد مرتبه به صورت پدر و مادر ت نگاه کنی، باز عبادت محسوب شده، برای هر نگاهی ثواب یک حج مقبول منظور می‌شود.

ابوذر غفاری می‌گوید: از پیامبر اکرم- شنیدم که فرمود: نگاه به چهار چیز عبادت است: ۱. نگاه به چهره علی بن ابی طالب %؛ ۲. نگاه

۱. وسائل الشیعة، شیخ حرّ عاملی، مؤسسة آل البیت، قم، چاپ اول، ۱۴۰۹ ق، ج ۶، ص ۲۰۵.

۲. مشکاة الأنوار فی غرر الأخبار، علی بن حسن طبرسی، المكتبة الحیدریة، نجف، چاپ دوم، ۱۳۸۵ ق، ص ۱۶۱.

کنی و بنده وار خدمت او
بایستی، این همه خدمات
تو به اندازه زحمات وی
در هنگامی که در رحم
او بودی و سنگینی تو
را تحمل می نمود ،
نخواهد بود.

پس اگر انسان
بخواهد حق پدرش را ادا
کند، باید تا آخر عمر
در خدمت و اطاعت وی
باشد و اگر بخواهد حق
مادر را ادا کند، باید
با تمام وجود و با همه
امکاناتش، بنده وار در
خدمت مادرش باشد، و
این در حالی است که
هنوز نتوانسته است
حداقل زحمات دوران حمل
مادرش را جبران نماید
۹. حقوق بعد از مرگ

از دیدگاه فرهنگ
و حیانی اسلام، همچنان
که پدر و مادر در حال
حیات حقوقی بر عهده
فرزندان خود دارند،
بعد از مرگشان نیز
حقوقی به عهده فرزندان
دارند . برخی از آن
حقوق به این شرح است
الف) زیارت مزار والدین

پیامبر اکرم -
فرمود: هر کس قبر پدر
و مادرش یا یکی از
آنها را در هر جمعه
زیارت کند و در کنار
مزار آنان سورة یاسین
بخواند، در مقابل هر

که مادر مرگ را آشکارا
در برابر چشمانش
می بیند و از شدت درد
فریاد سر می دهد و گاهی
رنگ مرده به خود
می گیرد، با رفتار و
حرکات عادی فرزند دان
قابل جبران نیست، چه
بسا مادرانی که قربانی
فرزندان خود شده اند و
از شدت درد در هنگام
تولد فرزندانشان جان
باخته اند.

اساساً از منظر آیات
و روایات حق مادر را
ادا کردن ناممکن است،
مگر لطف و عنایت خدا
انسان را مدد نماید؛
ولی از آنجایی که
گفته اند:

**آب دریا را اگر نتوان
کشید
لیگ به قدر تشنگی باید
چشید**

ولی فرزندان با
ایمان باید تلاش کنند
تا در حد امکان و
توانایی خویش حقوق
مادر را رعایت نمایند.
از رسول اکرم- سؤال شد
که : حق پدر چیست؟
فرمود : تا زنده است،
از او اطاعت کنی و از
دستوراتش سرپیچی
ننمایی. سپس سؤال شد :
حق مادر چیست؟ فرمود :
هیئات ! هیئات ! که
بتوانی حق مادر را ادا
کنی. هر آینه اگر به
اندازه ریگهای بیابان
عالج (صحرائی در
عربستان) و دانه های
باران به مادر خدمت

۱. مستدرک الوسائل، میرزا
حسین محدث نوری، مؤسسة ال
البیت)، بیروت، چاپ اول،
۱۴۰۸ ق، ج ۵، ص ۱۸۲: «مَا عَدَلَ
ذَلِكَ يَوْمَ حَمَلَتْهُ فِي بَطْنِهَا»

به زیارت قبر پدرش (عبد الله) رفت، در شش سالگی بود که به همراه مادرش (آمنه) از مکه به یثرب سفر کرد و آرامگاه پدر گرامی اش را زیارت نمود. همچنین آن حضرت به همراه گروهی از مسلمانان در عصرهای پنج شنبه به زیارت قبرستان بقیع رفته، به اهل قبور سلام و رحمت می‌فرستاد.

امام باقر % می‌فرماید: هر کس به زیارت قبر مؤمنی برود و رو به قبله بنشیند و دست خود را روی قبر بگذارد و هفت بار سوره «قدر» را بخواند، علاوه بر این که از خوف و وحشت روز قیامت در امان خواهد بود، خدای متعال او و صاحب قبر را می‌آمرزد.

حضرت رسول اکرم - فرموده است: هر مؤمنی که «آیه الکرسی» را بخواند و ثواب آن را برای اهل قبور قرار دهد، خدای متعال از هر حرف او ملکی می‌آفریند که تا روز قیامت برای آن مؤمن تسبیح می‌گویند.

حرفی که از این سوره می‌خواند، آمرزشی از سوی خدا دریافت خواهد کرد.

آن حضرت در گفتار دیگری به فرزندان که فقط به خاطر خدا به زیارت قبر والدین خود می‌روند، پاداش حج مقبول مژده داده، فرمودند: کسی که قبر پدر و مادر و یا یکی از آنها را با قصد قربت زیارت می‌کند، معادل یک حج پذیرفته شده ثواب برده است و هر کس پیوسته به زیارت قبر والدین خود برود، ملائکه قبر او را زیارت خواهند کرد.

امیرمؤمنان علی % به شعیان خود سفارش فرمودند که: به زیارت مردگانتان بروید! آنان از زیارت شما خوشحال می‌شوند و شما بعد از دعا در حق آنان، حاجتهای خود را نیز در کنار قبر آنان از خدای متعال بخواهید.

خود رهبر بزرگوار اسلام- به زیارت قبر پدر و مادرش می‌رفت. نخستین بار که حضرت -

۱. بحار الانوار، محمد باقر مجلسی، ج ۸۹، ص ۲۹۲: «من زار قبر والديه أو أحدهما في كل جمعة فقرأ عندهما يس غفر الله له بعد كل حرف منها»

۲. کنز العمال، متقی هندی، نشر مؤسسة الرسالة، بیروت، ۱۴۰۱ ق، ج ۱۶، ص ۴۷۹.

۳. وسایل الشیعة، شیخ حر عاملی، ج ۳، ص ۲۲۳.

۴. ویژگیهای پیامبر اعظم-، عبد الکریم یاک نیا تیریزی، نشر نسیم کوثر، قم، ۱۳۸۵ ش، ص ۴۵.

۵. وسایل الشیعة، شیخ حر عاملی، ج ۳، ص ۲۲۴.

۶. همان، ص ۲۲۸ تا ۲۲۹.

۷. همان، ص ۲۰۰؛ بحار

بهره خوبی خواهد برد و سبب کاهش عذاب از والدینش نیز می گردد، گرچه آن دو کافر باشند.»^۳

در میان سوره های قرآن سوره توحید برای آمرزش والدین اهمیت خاصی دارد.

امام صادق % در گفتاری روح بخش فرمود: هر که به خدا و روز جزا ایمان دارد، خواندن سوره توحید را دنبال هر نماز واجب از دست ندهد؛ زیرا هر کس آن را بخواند، خدا خیر دنیا و آخرت را برای او فراهم می کند و او را به همراه پدر و مادرش و سایر فرزندان آن دو بیامرزد.

(ج) اعمال نیک به نیت والدین

یکی دیگر از وظایف فرزندان بعد از مرگ والدین برای جلب رضایت آنان و شادی روحشان این است که از انجام اعمال نیک دریغ نورزند، به این ترتیب که دوستان آنان را مورد احترام و محبت قرار دهد، نماز بخواند و ثواب آن را به پدر و مادر هدیه کند، برای آمرزش آنان دعا نماید،

(ب) قرائت قرآن برای والدین
قرآن کتاب آیین زندگی است و یک مسلمان وظیفه دارد که از دوران کودکی تا آخرین روز حیات خویش با این کتاب آسمانی آشنا شده و ارتباط همیشگی داشته باشد. امام صادق % فرمود: قرآن عهدنامه خدای متعال برای تمام انسانها می باشد. هر مسلمانی شایسته است به این عهدنامه بنگرد و هر روز پنجاه آیه از آن را تلاوت کند.^۴
گرچه قرآن آیین زندگی و چگونه زیستن است؛ ام آیات نورانی آن برای مردگان نیز تاثیر دارد و ثوابی را که از این طریق عاید مردگان می شود، در آخرت و سرنوشت آنان دخیل است.

امام صادق % فرمود: **«قِرَاءَةُ الْقُرْآنِ فِي الْمَصْحَفِ تُخَفِّفُ الْعَذَابَ عَنِ الْوَالِدَيْنِ وَلَوْ كَانَا كَافِرِينَ»** قرائت کردن قرآن از روی مصحف از عذاب پدر و مادر می کاهد، گرچه آنان کافر باشند.» آن حضرت در گفتار دیگری فرمود: **«هر که قرآن را از رو بخواند، از چشمان خود**

الانوار، علامه مجلسی، ج ۷۹، ص ۶۴۰.

۱. الکافی، شیخ کلینی، ج ۲، ص ۶۰۹.

۲. وسایل الشیعة، شیخ حرّ عاملی، ج ۶، ص ۲۰۴.

۳. الکافی، شیخ کلینی، باب قِرَاءَةُ الْقُرْآنِ فِي الْمَصْحَفِ، ح ۱.

۴. همان، باب فضل القرآن، ح ۱۱؛ ج ۲، ص ۶۲۲.

پیامبر اکرم -
فرمود: پدر یا مادر
فردی از دنیا می رود،
در حالی که این فرزند
عاق والدین بوده و
حقوق آنان را به جا
نیآورده است؛ اما بعد
از مرگ آنان پیوسته به
آنان دعا کرده،
استغفار می کند. (برای
آنان اعمال نیک انجام
می دهد) خدای متعال
چنین فرزند تلاشگر را
در ردیف ابرار قرار
می دهد.

خوشا به حال پدران
و مادرانی که فرزندی
صالح داشته باشند تا
بعد از مرگشان نیز از
اعمال نیک آنان
بهره مند شوند.

(د) پرداخت بدهی

برخی از فرزندان
وقتی والدینشان
زنده اند، به آنان
احسان و نیکی نمی کنند؛
اما پس از وفاتشان
بدهی آنان را
می پردازند و از خدای
متعال برایشان طلب
آمزش می نمایند. چنین
فرزندانی از دیدگاه

امام پنجم % درباره
والدین خود نیکوکار به
شمار می آیند. برخی
دیگر در زمان حیات پدر
و مادرشان نیکوکارند؛
اما بعد از مرگ آنان
بدهی شان را نمی پردازند
و برای آنان طلب آمزش

۲. کنز العمال، ج ۱۶، ص ۴۷۸.

اگر عهد و پیمان و قول
قراری دارند، به آن
وفا کند، در ادای قرض
آنان سهل انگاری نکند،
از آشنایان و فامیل های
پدر و مادر دیدار
نموده و در احسان به
آنان مضایقه نکند و
خلاصه هر کاری را که
احساس می کند در راستای
جلب رضایت پدر و مادر
و شادی روح آنان خوب
است، به نحو شایسته ای
به انجام برساند.

پیامبر اکرم -
فرمود: در روز قیامت
سرآمد ابرار و نیکان
کسی است که پس از مرگ
پدر و مادر برای ایشان
احسان و نیکی کند. حتی
بنا به فرموده آن
حضرت، برخی از اعمال
نیک فرزندان در سرنوشت
والدین بعد از مرگ
آنان نیز تأثیر مثبت
دارد و این عمل از بار
مسئولیت فرزندان کاسته
و بخشی از حقوق
والدینشان را از عهده
آنان ساقط می کند. به جا
آوردن نمازهای قضا و
مستحبی، دعا برای
والدین، عمل به عهد و
پیمانهای آنان، معاشرت
خوب و نیکی به فامیل و
بستگان والدین، تکریم
دوستان آنان از جمله
این اعمال است.

۱. السنن الکبری، احمد بن
حسین بیهقی، نشر دارالفکر،
ج ۴، ص ۶۱؛ کنز العمال، متقی
هندی، ج ۱۶، ص ۴۷۴.

نمی‌کنند. خدای متعال
چنین فرزندی را عاق
والدین و گنهکار
می‌نویسد.

در اینجا نقل
داستانی در این زمینه
مناسب می‌نماید:
خاطره‌ای از علامه امینی

علامه امینی می‌گوید:
عده‌ای از تجار خیّر و
اهل ایمان در تهران
بودند و گاهی اعمال
خیر و نیک انجام
می‌دادند. یکی از ایشان
قطعه زمینی در یکی از
مناطق مهم و حساس
تهران داشت و می‌خواست
که در آنجا مسجدی بنا
کرده، در اطرافش
مغازه‌هایی تجاری برای
مسجد بسازد. یکی از
رفقای دنیا دوست وی او
را وسوسه کرد و به وی
گفت: تو در این محل
سینمایی بساز و در
اطراف آن مغازه‌های
تجاری درست کن و درآمد
آن را در خیرات مصرف
نما.

حبّ مال از یک طرف و
وسوسه شیطانی از طرف
دیگر، او را به س اخت
سینما وادار کرد.
سالها گذشت، او از
دنیا رفت و اموال
زیادی برای ورثه‌اش به
جای ماند که از جمله
همان سینما بود.
در یکی از روزها
یکی از رفقای قدیمی

این مرد تاجر،
بازماندگان او را به
خانه خود دعوت کرد.
بعد از صرف غذا،
میزبان به ورثه آن میت
گفت: آیا می‌دانید به
چه خاطر شما را دعوت
کرده‌ام؟ جواب دادند:
به خاطر مهربانیهای
پدر ما از ما پذیرایی
می‌کنی.

میزبان دوباره
پرسید؟ آیا پدرتان در
حق شما کوتاهی کرده
است؟

گفتند: نه. م. ا
همیشه ایشان را به خیر
و نیکی یاد می‌کنیم و
بر او رحمت می‌فرستیم.
سپس میزبان شمه‌ای
از حقوق والدین بر
گردن فرزند را برای
ورثه بازگو کرد.
به ویژه آنکه به آنان
یاد آور شد، بعد از
وفات پدرتان نیاز او
به شما چن دین برابر
شده است. در ادامه
گفت: من پدر شما را

چند شب قبل در
شدیدترین عذاب، در
خواب دیدم.

این عذاب وی به
خاطر احداث سینما بود.
او می‌گفت: هر وقت که
فیلمی فسادانگیز در
آنجا نشان می‌دهند و
عده‌ای را به سوی گناه
و انحراف می‌کشانند،
ملائکه مرا به خاطر آن
عذاب می‌کنند. او از
شما عاجزانه می‌خواست

و خلاف شرع خود،
فرزندان و خود را به
هلاکت دچار نموده است
این مقاله را با
دعای امام
زین العابدین% در مورد
والدین به پایان
می بریم که عرضه
می دارد:

«اللَّهُمَّ وَ إِن سَبَقَتْ
مَغْفِرَتُكَ لَهُمَا فَشَفِّعْهُمَا
فِيَّ، وَ إِن سَبَقَتْ مَغْفِرَتُكَ
لِي فَشَفِّعْنِي فِيهِمَا حَتَّى
تُجْتَمَعَ بِرَأْفَتِكَ فِي دَارِ
كَرَامَتِكَ وَ مَحَلِّ مَغْفِرَتِكَ وَ
رَحْمَتِكَ، إِنَّكَ ذُو الْفَضْلِ
الْعَظِيمِ، وَ الْمَنِّ
الْقَدِيمِ، وَ أَنْتَ أَرْحَمُ
الرَّاحِمِينَ؛^۲ خداوند!!

اگر پدر و مادر را
پیش از من آمرزیدی، پس
ایشان را شفیع من قرار
ده و اگر مرا قبل از
آنان مورد آمرزش قرار
دادی، پس مرا شفیع
ایشان بنما تا در پرتو
مهربانی ات در سرای
کرامت، و جایگاه مغفرت
و رحمتت گرد آییم؛
زیرا تو صاحب فضل بزرگ
و نعمت دیرین هستی و
تو مهربان
مهربانانی.»

که این ساختمان را
ویران کرده و او را از
عذاب نجات دهید .
بازماندگان آن تاجر
بعد از شنیدن خواسته
پدرشان سکوت کرده و با
تعجب و ناراحتی به
همدیگر نگاه کردند و
مهلت خواستند تا تصمیم
بگیرند.

هفته ها گذشت و خبری
نشد! این مرد دوباره
از آنان دعوت کرد و
بعد از پذیرایی مفصلی
از نتیجه تصمیمشان
سؤال کرد . بزرگ ورثه
پاسخ داد: آیا پدر ما
این سینما را احداث
نکرده؟

میزبان پاسخ داد :
چرا؛ ولی الآن شدیداً
پشیمان است و به خاطر
آن عذاب می کشد و از
شما می خواهد او را از
عذاب الهی نجات دهید .
بزرگ ورثه گفت: او غلط
کرده و باید جزای خطای
خودش را متحمل شود !!
ما نمی توانیم این
ساختمان را ویران
کنیم.^۱

مرد میزبان از جواب
آنان تعجب کرد و در
بهت و حیرت فرو رفت و
به بدبختی و بیچارگی
رفیق تاجرش تأسف خورد
که چه طور بعد از
اعمال خیری که انجام
داده، با کار ناشایست

۲. صحیفه سجادیه، امام سید
الساجدین، علی بن الحسین،
نشر الهادیف قم، چاپ اول،
۱۴۱۸ ق، ص ۱۱۶، دعای ۲۴.

۱. ربع قرن مع العلامة
الامینی، حسین شاکری، چاپ
ستاره، قم، ۱۴۱۷ ق، ص ۵۷.